

ТЕОРІЯ ТА ІСТОРІЯ АРХІТЕКТУРИ

DOI: <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.70.3-11>

УДК 711.01/.09

Гусєв Микита Олександрович,

кандидат архітектури,

асистент кафедри інформаційних технологій в архітектурі,

Київський національний університет будівництва і архітектури

gusiev.mo@knuba.edu.ua

<http://orcid.org/0000-0003-3534-9774>

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ІСНУВАННЯ ВІДКРИТИХ ПУБЛІЧНИХ ПРОСТОРІВ МІСТ

Анотація: в статті здійснено узагальнення та систематизування існуючих проблем сучасного функціонування відкритих публічних просторів міст, що були поділені на декілька груп - містобудівні, транспортні, функціональні, композиційні, соціально-економічні, естетично-екологічні та інформаційно-технологічні. Деталізовано сутність проблематики відкритих публічних просторів міст, що базується на спільних рисах їх функціонально-просторової організації. Наведено шляхи вирішення вищеперелічених проблем існування відкритих публічних просторів міст.

Ключові слова: публічний простір міста; проблеми; людський масштаб; ієрархічність; поліфункціональність; автомобілізація; пішохідний рух.

Постановка проблеми. Динамічна природа розвитку міст по всьому світу, швидке зростання їх кількості, їх загальне значення в економічному розвитку, тенденції до постійного збільшення міського населення доводять, що питання функціонально-просторової організації відкритого публічного простору міст є надзвичайно важливим. Увага до відкритих публічних просторів міст, як до окремого об'єкту, є необхідною для розуміння їх формування, організації, функціонування та вирішення існуючих проблем в містах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Узагальнення наявних теоретичних досліджень та практичного досвіду формування відкритих публічних просторів міст дають розуміння важливості систематизації проблем їх існування та пошуку шляхів їх вирішення.

Основою для даного дослідження стали праці вітчизняних і зарубіжних вчених, а саме: М. Гусєва [1], Д. Джекобс [2], Ж. Лернера [3], Н. Лещенко [4, 5], К. Лінча [6], В. Нефьодова [7, 8], І. Родічкіна [9], І. Стецюк [10], М. Сторпера

[11], В. Тимофієнка [12], І. Фоміна [13], Н. Шебек [14], В. Шимка [15, 16, 17], З. Яргіної [18], які доводять, що питання є добре дослідженим з висвітленням його різних аспектів. Проте потребує ще більшої уваги для подальшого розвитку науково-методологічної бази.

Метою даної публікації є узагальнення та систематизація проблем існування відкритих публічних просторів міст; виділення спільних рис, притаманних для різних типів даних просторів; надання рекомендацій для вирішення проблем функціонально-просторової організації відкритих публічних просторів.

Основна частина. Всі сучасні проблеми функціонування відкритого публічного простору міста можна поділити на декілька груп – містобудівні, транспортні, функціональні, композиційні, соціально-економічні, естетично-екологічні та інформаційно-технологічні [19].

Містобудівні. В умовах збільшення міст та їх щільності кількість та якість спланованих відкритих публічних просторів міст та загальнодоступних зон має зростати. Місто, яке має ретельно спланований відкритий публічний простір – площі, вулиці, парки та набережні є найбільш комфортним для перебування в ньому людей. Загальною рисою багатьох міст у всьому світі стала відсутність уваги до людини, яка використовує цей простір щоденно. Традиційні функції спілкування, комунікації та функція простору як місця зустрічі деградує або взагалі зникають.

Практично в кожному місті існують такі відкриті публічні простори, що потребують більшого функціонального та соціального наповнення. В сучасних містах, особливо в їх нових районах, переважає висока щільність населення та висотна забудова. Але це ще не свідчить про те, що простір навколо висотних будівель буде ефективним, добре спланованим та наповненим людьми. Найчастіше висотна забудова робить простір навколо її будівель непримітним, темним та важким для перебування людини в ньому, вона відчувається некомфортно. Якість простору має відповідати щільності, що являє собою важливу характеристику в розвитку публічного простору міст.

Не менш важливим є питання масштабності відкритого публічного простору міст по відношенню до людини. Пропорції людини, її відчуття та мобільність є ключовими поняттями сучасного якісного планування міста, що має бути орієнтованим на людей. Тісний взаємозв'язок між використанням міста людьми та урахуванням людського масштабу в ньому є запорукою формування та організації якісних відкритих публічних просторів.

За рахунок щільної забудови в центральних районах міста простори між будівлями стають все меншими, а їх наповненість – все більшою. В такому разі людина відчувається некомфортно та не відчуває свободи. В нових районах міст,

простори між будівлями, навпаки, не мають достатнього функціонального наповнення та фізичного заповнення, їх розміри занадто великі.

Більшість відкритих публічних просторів міст була сформована історично і протягом довгого проміжку часу, а ті з них, що проєктувалися за допомогою містобудівних програм, не завжди передбачали просторово-часову складність і динамічність міського організму. Зміни в будівельних технологіях, економіці та суспільстві призвели до появи міських районів та окремих будівель безпрецедентного масштабу. Причини, через які сучасні міста виглядають саме так, як зараз, мають містобудівну, фінансову, технологічну та ідеологічну складову.

Для вирішення містобудівних проблем відкритого публічного простору міст необхідно враховувати людський масштаб, контролювати їх щільність наповнення, а також надавати можливість трансформації, розширення, збільшення та видозмінення даних просторів у майбутньому.

Транспортні. Суттєвою проблемою є автомобілізація та розвиток транспортних шляхів. Поява автомобільного руху має вирішальне значення в створенні протиріч в великих містах. В безпечних та організованих містах світу основною умовою громадського життя є можливість пересування містом пішки. Пішохідний рух в місті не має розглядатися лише як спосіб переміщення, що підлягає проєктуванню і плануванню. В першу чергу, цей рух провокує контакт із оточенням та людьми, отримує інформацію та враження. Такий рух є особливою формою спілкування та контактування людей, які спільно користуються відкритим публічним простором міст. При розвитку пішохідного руху в місті зазвичай збільшується соціальна активність людей а також кількість рекреаційних просторів.

Відкритий публічний простір міст має використовуватися, насамперед, людиною-пішоходом. У кожного жителя міста має бути легкий піший доступ до спланованого простору – такі місця можуть надихати людину. В умовах автомобілізації місто перетворюється в безліч окремих районів, що розділені транспортними магістралями. Як показує досвід, вкладання інвестицій в розвиток дорожньої схеми міста призводить лише до збільшення кількості машин на дорогах та, як результат, численних заторів в містах. Відкритий публічний простір міст, що виконує суто транспортну функцію, використовується жителями міста лише як транзитний простір. Він не виконує своїх основних функцій відкритого публічного простору – місця для спілкування, об'єднання та соціалізації людей в містах.

З розвитком автомобільного буму в світі, відкритий простір міст поступово почав втрачати функцію місця зустрічей та спілкування. Окрім того, при швидкому пересуванні - зі швидкістю, що перевищує пішохідну, значно

знижуються шанси побачити та осмислити побачене. Для сприйняття інформації та простору зі швидкісного засобу пересування знаки мають бути простими та великими, а відкритий простір – більшим. Це сильно суперечить зоровому сприйняттю простору людини, що пересувається пішки. Автомобільний рух не має займати домінуюче положення в уявленні про пропорції та масштаби в місті, адже автомобілізація сильно змінює сприйняття масштабу.

Для вирішення транспортних проблем відкритого публічного простору міст потрібно розвивати пішохідні шляхи, велосипедний та громадський транспорт. Також слід зменшувати або обмежувати автомобілізацію в містах та інфраструктуру для вільного пересування людини на автомобілі простором міста, що заважають розвитку відкритого публічного простору.

Функціональні. Місто є складною поліфункціональною та рухомою організацією, в якій перетинається безліч функцій, що виконуються безліччю учасників з різною швидкістю. На жаль, в місті існує велика кількість відкритих просторів, які виконують лише одну функцію (монофункціональні простори, які найчастіше мають транспортну та транзитну функцію). Як показує досвід, монофункціональні простори є найменш зручними для перебування людей та з часом починають деградувати через недостатній попит у наповненні.

Для вирішення функціональних проблем відкритих публічних просторів міст необхідно розвивати різні функції в одних і тих самих просторах, уникати монофункціональності просторів і модернізувати їх до поліфункціональних.

Композиційні. При плануванні сучасного міста проєктувальники створюють занадто багато відкритих публічних просторів для людей, окрім того, вони роблять окремі простори занадто великими та не співмасштабними. Переважна їх кількість, серед яких є парки, площі, вулиці, бульвари та сквери, хаотично розміщені в структурі міста та не мають певного порядку в своєму розташуванні. Окрім цього, серед всіх відкритих публічних просторів немає чіткої ієрархії, не виділені найбільш важливі з них, які потребують найбільшої уваги з боку людини.

Для того, щоб вирішити композиційні проблеми відкритих публічних просторів міст, потрібно розробити певну структуру цих просторів з виявленням головних і другорядних просторів, яка буде рівномірно розподілена містом та знаходитися в легкій доступності для кожного мешканця міста, незалежно від того, якого значення цей простір.

Соціально-економічні. Відкритий публічний простір міст має бути максимально соціально орієнтованим, оскільки фізичний простір міста та його соціальне наповнення є надзвичайно взаємопов'язаними поняттями, місто не може розглядатися лише у фізичній площині, як суто просторова схема. При проєктуванні великих відкритих публічних просторів акцент має робитися не на

кількість людей, що будуть проводити час у даному середовищі, а більше на час та якість проведеного часу людини у даному просторі. Ці якості і забезпечують його наповненість. На жаль, функція відкритого публічного простору міст як місця зустрічі поступово знижується. Це абсолютно не сприяє забезпеченню соціальної стійкості та формуванню відкритого та демократичного суспільства.

Відкритий публічний простір міст сприяє закріпленню соціальної стабільності – це чітко можна відслідкувати за допомогою різноманіття видів соціальної активності а також їх учасників. Присутність людини у такому просторі дозволяє відчувати захищеність та впевненість в дотриманні загальнолюдських цінностей в різних контекстах життя. Збільшення уваги до людини та її типу життя в місті – вираз потреби в більш високій якості міського життя. Існує прямий взаємозв'язок між якістю життя людей у відкритому публічному просторі та образом безпечного та здорового міста. Окрім соціальних проблем, відкритий публічний простір міст має ряд економічних проблем. До них відносяться питання залучення людей до міст та, зокрема, до їх відкритих публічних просторів. Це забезпечує економічну орієнтованість, прибутковість та обґрунтованість в економічному полі розвитку.

Для вирішення соціально-економічних проблем простору необхідно залучати людей до просторів та наповнювати їх функціями, що будуть забезпечувати прибутковість даних місць.

Естетично-екологічні. Відкритий публічний простір міст має задовольняти базові естетичні потреби людини. Саме тому рекреаційна та екологічна функція мають стати базовими практично для будь-якого типу відкритого публічного простору. Останнім часом міста дуже перенасичені інформацією, а саме - зовнішньою рекламою, дорожніми знаками та різними елементами міського обладнання. Всі вони часто не мають єдиного стилю і розташовані в просторі доволі хаотично. Через це візуально відкритий публічний простір міст виглядає складним та неорганізованим, людині важко виділити головні та другорядні елементи, вона перебуває в стані напруження.

Для вирішення естетично-екологічних проблем відкритого публічного простору міст необхідно контролювати та розвивати єдиний стиль простору, наповненість та впорядкованість розташування всіх компонентів простору, які мають відповідати єдиним естетичним канонам, а також розвивати його рекреаційну функцію за допомогою парків, скверів, клумб та додаткового озеленення.

Інформаційно-технологічні. Науковий прогрес також має значний вплив на відкритий публічний простір міст. За допомогою телебачення, інтернету та інших видів доступу до інформації людина потребує меншого контакту та комунікації з зовнішнім середовищем і зокрема з людьми. Багато функцій, які

раніше виконував відкритий публічний простір, тепер перейшли у онлайн-простір, що дозволяє брати в них участь або ж стати їх глядачем, не виходячи з дому. Це не сприяє розвитку даних просторів, які є настільки важливими в сьогоденні та в умовах зменшення соціалізації людини в житті міста. Для їх розвитку надзвичайно важливим є наявність обох видів комунікації – не лише за допомогою електронних засобів, але і за рахунок прямого спілкування людей. Живі контакти, непередбачуваність подій та можливість власної присутності є якостями, що ніколи не зможуть бути замінені засобами електронної комунікації.

Для вирішення інформаційно-технологічних проблем відкритого публічного простору міст потрібно розвивати комунікаційні зв'язки між людьми різних соціальних груп та вікових категорій не лише у інформаційно-віртуальному руслі, але і у фізичному, враховуючи потреби людей у живому спілкуванні, зустрічах та емоціях.

Висновки. Отже, до основних містобудівних питань, які потребують дослідження слід віднести відсутність уваги до людини та співмасштабності з нею відкритих публічних просторів міст; транспортних – автомобілізацію, розвиток транспортних шляхів та використання відкритого публічного простору міст лише для транспортних цілей; функціональних – монофункціональність відкритих публічних просторів міст (найчастіше це простори з транспортною та транзитною функцією); композиційних – хаотичне розташування в місті та відсутність ієрархічної структури; соціально-економічних – недостатню активність через брак фізичного і функціонального наповнення; естетичних – перенасиченість відкритого публічного простору інформацією, відсутність стилістично-образної єдності; екологічних – недостатню кількість озеленення; інформаційно-технологічних – перехід багатьох соціальних функцій в онлайн простір.

Список джерел

1. Гусев М. О. Загальні принципи формування відкритих публічних просторів міст. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2024. Вип. 69. С. 3–11. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.69.3-11>
2. Джекобс Д. Смерть и жизнь больших американских городов. Москва: Новое издательство, 2011. 460 с.
3. Лернер Ж. Акупунктура міста. Львів: Видавництво Старого Лева, 2016. 160 с.
4. Лещенко Н. А. Збереження та оновлення історичного середовища в контексті сталого розвитку міста. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2017. Вип. 47. С. 111 – 115.

5. Лещенко Н. А. Проблеми оновлення історичного міського середовища. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2017. Вип. 49. С. 152 - 157.
6. Линч К. Совершенная форма в градостроительстве. Москва: Стройиздат, 1986. 264 с.
7. Нефьодов В. А. Городской ландшафтный дизайн. Санкт-Петербург: Любавич, 2012. 320 с.
8. Нефьодов В. А. Как вернуть город людям. Москва: Искусство — XXI век, 2015. 160 с.
9. Родичкин И. Д. Человек, среда, отдых. Киев: Будівельник, 1977. 160 с.
10. Стецюк І. І. Принципи гармонічності міського середовища. *Сучасні проблеми архітектури та містобудування*. Київ, 2014. Вип. 35. С. 142-146.
11. Сторпер М. Ключи от города. Как устроено развитие. Москва: Strelka Press, 2016. 368 с.
12. Тимофієнко В. І. Архітектура і монументальне мистецтво: Терміни та поняття. Київ: Видавництво Інституту проблем сучасного мистецтва, 2002. 472 с.
13. Фомін І. О. Основи теорії містобудування. Київ: Наукова Думка, 1997. 192 с.
14. Шебек Н. М. Гармонізація планувального розвитку міста: монографія. Київ: Основа, 2008. 216 с.
15. Шимко В. Т. Комплексное формирование архитектурной среды. Основы теории. Москва, 2000. 108 с.
16. Шимко В. Т. Дизайн архитектурной среды. Москва: Архитектура-С, 2004. 190 с.
17. Шимко В. Т. Основы дизайна и средовое проектирование: учебное пособие. Москва: ИМДТ, 2007. 58 с.
18. Яргіна З. Н. Эстетика города. Москва: Стройиздат, 1991. 366 с.
19. Гусев М. О. Принципи формування та розвитку відкритих просторів міст: автореф. дис. ... к. арх. Київ, 2021. 26 с.

References

1. Husiev, M.O. (2024). General principles for the formation of city public spaces. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (69), 3-11. <https://doi.org/10.32347/2077-3455.2024.69.3-11> (in Ukrainian)
2. Dzhekobs, D. (2011). *Smert y zhyzn bolshykh amerykanskykh horodov*. [Life and death of big american cities]. Moskva: Novoe yzdatelstvo, 460. (in Russian)
3. Lerner, J. (2016). *Akupunktura mista*. [Acupuncture of the City]. Lviv: Staryi Lev Publishing House, 160. (in Ukrainian)

4. Leshchenko, N. A. (2017). Preservation and renovation of the historic environment in the context of sustainable urban development. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (47), 111 – 115. (in Ukrainian)
5. Leshchenko, N. A. (2017). Problems of renovation of the historic urban environment. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (49), 152 – 157. (in Ukrainian)
6. Lynch, K. (1986). *Sovershennaia forma v hradostroytelstve*. [Perfect form in urban planning]. Moskva: Stroiizdat, 264. (in Russian)
7. Nefedov, V. A. (2012). *Horodskoi landshaftnyi dizain*. [Urban landscape design]. Sankt-Peterburh: Liubavych, 320. (in Russian)
8. Nefedov, V. A. (2015). *Kak vernut horod liudiam*. [How to bring the city back to the people]. Moskva: Iskusstvo — XXI vek, 160. (in Russian)
9. Rodychkyn, Y. D. (1977). *Chelovek, sreda, otdykh*. [Human. Environment. Recreation]. Kyiv: Budivelnyk, 160. (in Russian)
10. Stetsiuk, I. I. (2014). Principles of harmonious urban environment. *Current Problems of Architecture and Urban Planning*, (35), 142 – 146. (in Ukrainian)
11. Storper, M. (2016). *Kliuchy ot horoda. Kak ustroeno razvytye*. [Keys to the city. How development works]. Moskva: Strelka Press, 368. (in Russian)
12. Tymofiienko, V. I. (2002). *Arkhitektura i monumentalne mystetstvo: Terminy ta poniattia*. [Architecture and monumental art: Terms and concepts]. Kyiv: Vydavnytstvo Instytutu problem suchasnoho mystetstva, 472. (in Ukrainian)
13. Fomin, I. O. (1997). *Osnovy teorii mistobuduvannia*. [Basics of urban planning theory]. Kyiv: Naukova Dumka, 192. (in Ukrainian)
14. Shebek, N. M. (2008). *Harmonizatsiia planovalnoho rozvytku mista: monohrafiia*. [Harmonization of urban planning development: a monograph]. Kyiv: Osnova, 216. (in Ukrainian)
15. Shymko, V. T. (2000). *Kompleksnoe formirovaniye arkhytekturnoi sredy. Osnovy teoryy*. [Complex formation of architectural environment. Fundamentals of theory.]. Moskva, 108. (in Russian)
16. Shymko, V. T. (2004). *Dyzain arkhytekturnoi sredy*. [Design of architectural environment]. Moskva: Arkhytektura-S, 190. (in Russian)
17. Shymko, V. T. (2007). *Osnovy dyzaina i sredovoe proektyrovaniye: uchebnoe posobyе*. [Fundamentals of design and environmental design: textbook]. Moskva: YMDT, 58. (in Russian)
18. Yarhina, Z. N. (1991) *Estetyka horoda*. [Aesthetics of the city]. Moskva: Stroiizdat, 366. (in Russian)
19. Husiev, M.O. (2021). *Pryntsypy formuvannia ta rozvytku vidkrytykh prostoriv mist*. [Principles of formation and development of city public spaces]: avtoref. dys. ... k. arkh. Kyiv, 26. (in Ukrainian)

Annotation

Mykyta Husiev, PhD in Architecture, Assistant of the Department of Information Technologies in Architecture. Kyiv National University of Construction and Architecture.

Modern problems of existence of city public spaces

The dynamic nature of the development of cities around the world, the rapid growth of their number, their overall importance in economic development, and the tendency for the urban population to constantly increase prove that the issue of the functional and spatial organization of urban open public space is extremely important. Attention to urban open public spaces as a separate object is necessary to understand their formation, organization, functioning and solving existing problems in cities. The basis for this study is the work of domestic and foreign scholars who prove that the issue is well researched and covered in the works of architects, urbanists, philosophers, geographers, sociologists, ethnographers, and economists, but requires even more attention for the further development of the scientific and methodological base.

All modern problems of the functioning of the city's open public space can be divided into several groups: urban planning, transport, functional, compositional, socio-economic, aesthetic and environmental, and information technology.

The main urban planning issues that need to be studied include the lack of attention to people and their proportionality to the open public spaces of cities; transport - motorization, development of transport routes and the use of open public spaces of cities only for transport purposes; functional - mono-functionality of open public spaces of cities; compositional - chaotic location in the city and lack of hierarchical structure; socio-economic - lack of activity due to the lack of physical and functional content; aesthetic - oversaturation of open public space with information, lack of stylistic and figurative unity; environmental - lack of greenery; information technology - transition of many social functions to the online space.

Keywords: city public space; problems; human scale; hierarchy; multifunctionality; motorization; pedestrian traffic.